

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Lada Homutová: Vietnamese Political Power, Authority, and Legitimacy in the Context of Emulation Movements

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018

Školitel: PhDr. Radek Buben, Ph.D.

Konzultant: Prof. Adam Fforde

Oponent: Mgr. Ondřej Klimeš, Ph.D. (Orientální ústav AV ČR; klimes@orient.cas.cz)

Disertační práce Lady Homutové zkoumá fenomén kampaní socialistického soutěžení ve Vietnamu ve vztahu k politické moci, autoritě a legitimitě Komunistické strany (KS) Vietnamu. Její výzkum přispívá k pochopení současného vietnamského politického systému, neboť analyzuje jednu ze strategií přežití a udržení mocenského postavení KS Vietnamu v proměňujícím se domácím i mezinárodním prostředí. Zajímavý mi též přijde komparativní přínos práce ve vztahu k bádání o Čínské lidové republice (ČLR) a o analogických postupech KS Číny, i proto, že vztah k Číně se v disertaci autorky na několika místech ukazuje jako významný faktor ovlivňující dění ve Vietnamu i jednání KS Vietnamu. Bádání autorky je v souladu s trendem ve výzkumu fungování politického systému ČLR, kdy zhruba po roce 2000 markantně narůstá množství prací, které zkoumají důvody setrvalého úspěšného fungování soudobého čínského stranického státu, organizace KS Číny, legitimacy její moci a další otázky související s trvajícím režimem. V bádání o Číně je například významným poznatkem i přístup zastávaný autorkou práce, že ekonomická prosperita je na jedné straně zdrojem legitimacy moci KS (Číny i Vietnamu), na druhé straně však může její legitimitu ohrozit, a proto je při zkoumání legitimacy nutno zkoumat i zdroje možné nelegitimity (s. 12).

V širším smyslu je výzkum autorky příspěvkem k pochopení fungování a směřování všech soudobých nedemokratických režimů a jiných neliberálních uskupení, což se v posledních letech ukazuje být důležitou otázkou v globální debatě, podobně jako fungování a směřování režimů

demokratických. Práce autorky má tedy cenný přesah do společenské debaty. Celou práci hodnotím v souhrnu z hlediska koncepce i vypracování jako velmi zdařilou.

Autorka úspěšně objasňuje motivaci svého výzkumu. Hlavní výzkumná otázka (Proč soudobý vietnamský režim organizuje kampaně socialistického soutěžení?) je dobře vztáhnuta ke klíčovému teoretickému pojmu legitimacy. Teoretická spojitost mezi těmito hnutími a vytvářením (nebo naopak neúspěšným vytvářením) norem, hodnot a přesvědčení pro legitimitu režimu nezbytných je jasně vysvětlena, stejně jako koncepce moci a autority, se kterými autorka pracuje. Vzhledem k čínskému kontextu hodnotím kladně zejména polemiku autorky s pojetím autorů Levitsky a Way, kteří podle názoru autorky disertace nedostatečně vysvětlují stabilitu tzv. revolučních režimů jako důsledek eliminace nezávislých mocenských center, fungování silné vládnoucí strany, odolnosti vůči převratům a užívání donucovacích prostředků; v menší míře pak novějších zdrojů stability, konkrétně institucionalizovaného předání moci, ekonomického růstu a obnovy konfliktu (32). Podobně v pracích zabývajících se Čínou není obecně tamní režim považován (ani sebe sám nepovažuje) za revoluční, nýbrž vládnoucí. Nedávná studie Bruce Dicksona (*The Dictator's Dilemma: The Chinese Communist Party's Strategy for Survival*. New York: Oxford University Press, 2016) například identifikuje kromě represe i několik dalších legitimizačních postupů, neboli slovníkem autora, strategií přežití, které generují, podle autora poměrně značnou, legitimitu současného čínského režimu: uspokojování materiálních potřeb obyvatel, zavádění politických reforem na místní administrativní úrovni, zajišťování veřejných statků, hájení politických hodnot napomáhajících udržení moci (konkrétně nacionalismu a tradicionalismu) a kooptace elit. Množství další literatury konstatuje rezignaci KS Číny na represii a další postupy maoistického období jako primární způsob udržení moci a zkoumá různé způsoby úspěšné adaptace KS Číny na současné dění (namátkou z posledních let např. Gore, Lance L. P., 2010: *The Chinese Communist Party and China's Capitalist Revolution: The Political Impact of the Market*. London and New York: Routledge, 2011; Heath, Timothy, 2014: *China's New Governing Party Paradigm: Political Renewal and the Pursuit of National Rejuvenation*. Farnham: Ashgate; Lampton, David M., 2014: *Following the Leader: Ruling China, from Deng Xiaoping to Xi Jinping*. Berkeley: University of California Press; nebo Wright, Teresa. 2015: *Party and State in post-Mao China*. Cambridge: Polity Press.). Otázka legitimacy moci KS Číny je proto široce diskutovaným fenoménem, a navzdory vzrůstající represii za Xi Jinpinga se odborníci shodují na

tom, že ji generuje široká škála faktorů. Z tohoto důvodu je výzkum autorky cenným příspěvkem do debaty.

Autorka ambiciózně stanovuje celkem šest cílů práce (18–19), což však považuji za pochopitelné, neboť práce prokazuje, že zkoumané téma skutečně přispívá k pochopení vyjmenovaných problémů, konkrétně mechanismů vládnutí KS Vietnamu, autoritativních politických narativů a ideologie, procesů politické stabilizace vietnamského stranického státu a porozumění politické kultuře a tradici. K teoretické části (Kapitola 1) z pozice své sinologické specializace nemám bližší kritický komentář, avšak kapitola je pro mě srozumitelně pojatá a zvolené teoretické rámce (Max Weber, David Beetham, Robert Lamb) se mi zdají funkční, oceňuji že chápou legitimitu z několika různých pohledů.

Autorčin koncept efektu legitimacy (*legitimacy effect* – možná do češtiny přeložitelné i jako *legitimizační efekt*) mi přijde také vhodně zvolený, neboť se podle mého názoru úspěšně vyrovnává s klíčovým problémem při přemýšlení o legitimitě nedemokratických režimů. Jeho význam, tedy úspěšná aplikace strategií režimu usilujících o stabilitu a součinnost obyvatelstva (48), chápu jako argument autorky, že nedemokratický režim může fungovat a být tolerován obyvatelstvem, aniž by to však vypovídalo o jeho legitimitě podle měřítek sledovaných autorkou. Tato konceptualizace se podle mého názoru opět velmi dobře hodí na situaci v ČLR, kde je, v souladu s názorem autorky na vietnamskou realitu (47), vysoce ošidné posuzovat legitimitu tamního režimu. Stejně tak mi z mé komparativní perspektivy přijde vhodné zapojení konceptu zvyku (*habit* – spíše ve smyslu *uvyklost, zaběhnutost*), neboť, opět v souladu s názorem autorky na vietnamský případ (49), i jednání a strategie KS Číny, a proto i mnohé aspekty politického života v ČLR, jsou dnes silně rutinní, například četné ideologické kampaně a mobilizační postupy podobné zkoumaným vietnamským kampaním socialistického soutěžení.

Po Úvodu následující historická část práce (Kapitola 2) stručně popisuje sovětský a čínský model socialistického soutěžení, pro účely této práce dostačujícím způsobem. Kapitoly přinášející historický úvod do raných kampaní socialistického soutěžení ve Vietnamu (Kapitola 3) a v soudobém Vietnamu (Kapitola 4) jsou provedeny také s odpovídající mírou pozornosti, přičemž především zde autorka demonstuje četné přesahy tématu do širších otázek politické kultury a tradice Vietnamu. Zároveň je tato část nutně faktograficky bohatá, neboť autorka byla při zkoumání tématu nucena napřed z vietnamských pramenů získat dosud chybějící základní

informace o počátcích kampaní ve Vietnamu. Pro účely budoucí monografie by možná šlo zejména Kapitulu 3 trochu zestručnit a zároveň ji vypublikovat zvlášť jako historicky zaměřený článek.

Následující Kapitulu 5 shrnující funkce kampaní v soudobém Vietnamu autorka sice chápe jako prodloužený závěr Kapitoly 4, ale podle mého názoru zde začíná konceptuálně nejzajímavější část její práce a stálo by možná za to ji přímo propojit s teoretizací těchto funkcí v následující Kapitole 6. V ní kladně hodnotím především zhodnocení ideologické i praktické roviny kampaní, neboť jestliže, opět srovnatelně s případem soudobé ČLR, chápeme politické zřízení dnešního Vietnamu jako ideokracii, pak je nezbytné na jejich fungování v politickém systému sledovat současně právě obě tyto roviny. Kapitola 6 vztahuje závěry bádání k širší problematice soudobé legitimacy vlády KS Vietnamu a ve výsledku je k účinnosti kampaní socialistického soutěžení spíše skeptická. Kapitola 7 čerpá z terénního výzkumu již vypublikovaného v uznávaném mezinárodním časopise, přičemž sleduje legitimitu moci KS Číny na základě pohovorů s informanty. Kapitola 8 přináší shrnutí četných závěrů práce, včetně zamyšlení se nad budoucností KS Vietnamu, což také velmi oceňuji.

Práci hodnotím celkově velmi pozitivně. Autorka pracuje s několika typy pramenů ve vietnamštině, což je silným kladem výzkumu. Při čtení popisu pramenů v Úvodu mne napadlo, zda by pro jejich charakteristiku nebylo přínosné zrušit kategorii „elektronické zdroje“ (19) a pokusit se do ní zařazené materiály dohledané na internetu klasifikovat spíše typologicky. Autorka svůj primární výzkum zasazuje do odpovídajícího množství literatury. Práce je systematicky strukturována a argument je jasně formulován a dostatečně doložen primárním výzkumem i sekundární literaturou, závěry jsou prezentovány koherentně a systematicky. Práce je psána odborným a zároveň přirozeným jazykem, jednotlivé části na sebe plynule navazují. Po technické stránce oceňuji podrobné provázání teoretických úseků s empirickými kapitolami. Teoretický rámec výzkumu je podle mého názoru vhodně zvolen, neboť práce ukazuje, že kampaně socialistického soutěžení jsou z několika pohledů názornou sondou do legitimacy moci KS Vietnamu. Stanovené cíle tedy práce s přehledem splňuje. Tento výzkum považuji za velmi zdařilou kombinaci teoretické expertízy a znalosti specifického místního kontextu umožněné mimo jiné i zvládnutím obtížného jazyka. Výsledkem je přínos jak politologický, tak vietnamistický, tak obecně relevantní pro širší společenskou debatu. Podle mého názoru nelze práci nic zásadního vytknout.

Kladně hodnotím rozhodnutí autorky pracovat v angličtině, zdařilá úroveň této práce jistě povede ke její rychlé publikaci v podobně monografie a není pochyb, že bude cenným přínosem. Její vydání považuji v globálním měřítku za velmi žádoucí (viz výše vysvětlení relevance výzkumu autorky). Rovněž ovšem doporučuji vypublicování výzkumu autorky v alespoň částečné podobě v českém prostředí, které by tak kromě závěrů bádání autorky bylo obohaceno i o důležitý nomenklaturní přínos její práce. Debata o probíhajících jevech v nedemokratických státech spravovaných komunistickými a jim podobnými politickými silami má v jazykových prostředích středo- a východoevropských postkomunistických zemí, oproti diskuzím například v anglickojazyčném prostředí, dodatečný rozměr v tom, že může, resp. v ideálním případě by měla, používat „primární“ politickou terminologii zavedenou během desetiletí fungování nedemokratického řádu v těchto zemích. Debatu se širším než akademickým publikem o dnešní vietnamské (nebo čínské, severokorejské, laoské nebo kubánské politice) lze též často znázornit popisem systémových nebo diskurzivních kontinuit a/nebo posunů ve fungování těchto dnešních režimů například oproti někdejšímu československému komunistickému režimu. Tohoto znázornění lze často docílit mimo jiné právě použitím terminologie zavedené tímto režimem. Tato souvislost implicitně podtrhuje i fakt, že mezi soudobým například čínským nebo vietnamským režimem a někdejším československým zřízením existují mnohé podobnosti, což je též jeden z obecně přínosných výstupů bádání o současných nedemokratických režimech ve Vietnamu, ČLR a dalších zemích. V této souvislosti pozitivně hodnotím pokus autorky najít pro „emulation movement“ vhodný český ekvivalent. S ohledem na československou a čínskou komunistickou terminologii upřednostňuji v posudku pracovní označení „socialistické soutěžení“, případně „kampaně socialistického soutěžení“, na němž však v této chvíli definitivně netrám a nemíním je jako výhradu k výzkumu autorky.

Při diskuzi o obhajobě bych se rád dozvěděl více o následujících tématech:

1) Při čtení Kapitol 5 a 6 mi nebylo zcela zřejmé, zda a proč kampaně socialistického soutěžení v raném historickém období fungovaly či nefungovaly v praktické rovině i jako nástroj fyzické kontroly obyvatelstva, a zda v dnešní době tyto kampaně fungují či nefungují i jako prostředky vytváření a udržování stranických orgánů na nejnižší společenské úrovni a jako pojítka mezi komunistickou stranou a lidem.

2) Autorka v Kapitole 4, 5 a 6 popisuje erozi autority komunistické ideologie jako jeden z problémů, se kterým je KS Vietnamu nucena se vyrovnat, přičemž jedno z aplikovaných řešení, tedy akcentace vlastenectví a nacionalismu, může v podobě nárůstu nekontrolovaných protičínských nepokojů obyvatelstva legitimitu moci KS Vietnamu zpětně ohrozit (např. 229). Podobnému dilematu čelí i KS Číny, která musí držet pod kontrolou například protijaponské nebo protiamerické nálady obyvatel, jež však do značné míry sama vytvořila od 90. let 20. století (po masakru na Náměstí Tiananmen), odkdy se snaží ve své ideologii a propagandě nahrazovat někdejší ortodoxní komunistické hodnoty jinými hodnotami za účelem udržení ideologického mandátu k vládnutí. Kromě nacionalismu KS Číny hodně pracuje i s pojmy „kultura“, „tradice“ a „výlučnost“ (viz například Dickson výše), kdy argument údajné výlučnosti čínské tradiční kultury zároveň implicitně legitimizuje údajnou specifickou soudobého čínského autoritářského zřízení. Jinými slovy, KS Číny vykládá dnešní autoritářské zřízení ČLR jako projev čínské kultury a tradice. Jsou tyto tři pojmy nějak podobně politicky využívány i ve strategiích přežití KS Vietnamu?

3) Jedním z výsledků výzkumu autorky je, že kampaně socialistického vzdělávání v dnešním Vietnamu nejsou příliš úspěšné a KS Vietnamu se málo soustředí na řešení skutečných problémů země a hájení hodnot, které jsou vlastní občanům. Odborný konsenzus v případě Číny je toho názoru (např. výše Dickson), že KS Číny přežívá mimo jiné proto, že se jí daří sledovat a reflektovat nálady obyvatelstva nebo zavádět omezené prvky politické liberalizace do politického života (například tzv. protikorupční kampaně, přímé volby na místních úrovních, přísný systém hodnocení státních úředníků na základě evaluací občanů apod.). Jak se na současnou realitu adaptuje KS Vietnamu?

V souhrnu se domnívám, že předložená disertační práce Lady Homutové více než dostatečně splňuje požadavky kladené na disertační práci. Doporučuji ji proto k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako *prospěla*.

11. července 2018